

от: розмова, відсутність, господарювання, навчання, перевірка, правління, практика, хвороба й ін.

Отже, прийменниково-іменникові темпоративи **prep протягом + Ngen – prep упродовж (впродовж) + Ngen – prep уповдовж (вповдовж) + Ngen – за час + Ngen – prep за період + Ngen** – реалізатори семантики означеної часової тривалості є продуктивними засобами оформлення темпоральної семантики в мові ділових паперів. Вони наділені специфічними семантичними відтінками, які слід урахувувати під час укладання текстів документів.

Джерела та література

1. Іваненко З. І. Прийменникові конструкції часу в сучасній українській мові : [посіб. для студентів] / З. І. Іваненко. – Черкаси, 1967. – Ч. 1. – 61 с.
2. Мельничук О. С. Історичний розвиток функцій і складу прийменників в українській мові / О. С. Мельничук // Слов'янське мовознавство. – К., 1961. – Вип. 3. – С. 124–194.
3. Romaniuk Switlana. Структура категорії темпоральності в сучасній українській мові : [монографія] / Switlana Romaniuk. – Warszawa, 2012. – 235 с.
4. Словник українських прийменників. Сучасна українська мова : [1705 прийменників] / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк, Г. В. Ситар, І. А. Щукіна. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2007. – 416 с.

**Лілія Гарщенко
м. Полтава**

БІНАРНІ ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ ТЕРМІНОСИСТЕМИ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА

Однією з ознак стійкого стану будь-якої науки є формування власної терміносистеми як системи термінів, закріплених за певними поняттями. Система термінів передає систему наукових понять, які є наслідком тривалого попереднього розвитку цієї галузі й необхідною умовою подальшого її прогресу. Формування терміносистеми документознавства відбувалося поступово, у результаті осмислення й теоретичного віддзеркалення практики роботи з документами – їхнього створення, оброблення, зберігання та використання.

Аналітичний термін, як і кожна мовна одиниця, має свою схему побудови й конкретне семантичне наповнення. За типом структури аналітичні терміни поділяються на прості й складні. Услід за граматистами простими словосполученнями вважаємо поєднання двох повнозначних слів на основі підрядного прислівного синтаксичного зв'язку (узгодження, керування, прилягання й кореляція), а до складних відносимо словосполучення, що мають три і більше компонентів.

Аналіз складених термінів терміносистеми документознавства з огляду на специфіку їхньої структури сприяв виявленню значної переваги двокомпонентних номінацій (бінарних термінів). Ономасіологічним базисом у спеціальних найменуваннях є ядерний компонент, виражений іменником у називному відмінку, а ономасіологічна ознака конкретизує його значення. За

морфологічним вираженням стрижневого слова виокремлено такі бінарні терміни: субстантивно-ад'єктивні, субстантивно-субстантивні та вербально-субстантивні.

З-поміж усіх двокомпонентних конструкцій найчисленнішу групу становлять субстантивно-ад'єктивні номінації, побудовані за моделлю **прикметник + іменник**. За значенням компонентів субстантивно-ад'єктивні словосполучення можемо поділити на: 1) аналітичні номінації, у яких **прикметник** – термін, а **іменник** – загальноживане слово, яке в одному зі своїх значень є терміном, наприклад: *магнітна стрічка, документний потік, юридична сила*; 2) аналітичні номінації, у яких **іменник** є терміном – виразником родового поняття, а **прикметник** – загальноживане слово, наприклад: *летючі видання, стрічковий документ, кишенькове видання, рулонний мікрофільм*; 3) аналітичні терміни, у яких **іменник** і **прикметник** мають термінологічний характер, наприклад: *контрафактне видання, машинозчитуваний документ, офсетний друк, патентна документація, позовна заява, репринтне видання, ротаринтний документ*. Субкатегоризація головних понять у царині документознавства та інформаційної діяльності здійснюється завдяки терміноелементу, вираженому здебільшого відносними прикметниками (*архівний довідник, бібліографічний огляд, нормативний документ, посадова інструкція*), меншою мірою – якісними (*високий друк, плоский друк, тверда копія*).

Атрибутами в аналітичних термінах можуть бути також дієприкметники, переважно пасивні, які в складі терміносполук зазнають ад'єктивації. Цей тип менш продуктивний, проте характерний для творення назв документів, видань або їхніх частин, наприклад: *депонований рукопис, документована інформація, оновлюване видання, засвідчена копія, розгорнений титул*. Використання в ролі атрибутів активних дієприкметників поодинокі (*узагальнююча праця*), що пояснюємо тенденцією до обмеження функціонування таких дієприкметників у сучасній українській літературній мові і заміни їх здебільшого на віддієслівні прикметники.

Як свідчать наші спостереження, у досліджуваній термінології переважну більшість бінарних термінів, утворених за моделлю **прикметник + іменник**, становлять ті, де обидва слова мають термінологічний характер. На думку Д. Лотте, у термінології «сполучення прикметника з іменником зручніше, ніж сполучення двох іменників» [1, с. 14].

Субстантивно-субстантивні аналітичні терміни, побудовані за моделлю **іменник (Н. в.) + іменник (Р. в.)**, за частотністю функціонування посідають друге місце. Основне семантичне навантаження в таких конструкціях передає стрижневий компонент, виражений змінюваним іменником у називному відмінкові. Для цієї моделі характерні лексеми як термінологічного, так і нетермінологічного характеру, наприклад: *акт ревізії, легенда карти, носій інформації, гарнітура шрифту, дублікат оригіналу, примірник відеограми, твір друку, реквізит документа*. Їхня структура може бути як безприменникова, так і применникова: *витяг із наказу, видання для сліпих, карта на мікрофліші, опис до патенту*.

Окрему групу в системі субстантивно-субстантивних аналітичних термінів утворюють терміносполуки прикладкової моделі. Підставою вважати їх словосполученнями, а не дериватами-юкстапозитами є наявність ядерного і прикладкового компонентів, що здатні самостійно відмінюватися: *карта-схема, мікрофільм-оригінал, таблиць-календар, формуляр-зразок, бюлетень-хроніка*.

З-поміж аналітичних термінів терміносистеми документознавства зафіксовано конструкцію, що містить епонім (*Шрифт Брайля*). На синхронному рівні епоніми пов'язані не з індивідуальною назвою людини, а виконують функцію маркера певного поняття, атрибута, хоча семантика авторства до кінця не «згасає».

Вербально-субстантивні найменування утворені за моделлю **дієслово + іменник**. У таких номінаціях тип синтаксичного зв'язку – керування, наприклад: *випустити друком, кодувати / декодувати інформацію*.

Отже, спосіб номінації спеціальних понять засобами аналітичного термінотворення належить до найпродуктивніших у терміносистемі документознавства з огляду на специфіку наукового знання, що постійно розширюється та поповнюється. Аналітичні терміни підпорядковуються внутрішньомовним законам і загальномовним впливам, відображаючи загальні тенденції розвитку сучасної української літературної мови.

Джерела та література

1. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии: Вопросы теории и методики / Д. С. Лотте. – М. : Изд-во АН СССР, 1961. – 158 с.
2. Швецова-Водка Г. М. Документознавство: словник-довідник термінів і понять : навч. посіб. / Г. М. Швецова-Водка. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2012. – 319 с.

**Оксана Тур
м. Полтава**

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Перехід до постіндустріального суспільства у XXI столітті потребує всебічного розвитку особистості майбутнього фахівця, у тому числі й розвиток його комунікативної компетентності. Мова слугує засобом спілкування, що дозволяє здійснювати комунікативну взаємодію між людьми, впливати одне на одного в природних умовах соціального й культурного життя.

Культура мовлення входить у структуру професійного спілкування майбутніх фахівців, у тому числі з документознавства та інформаційної діяльності, це – характеристика професійної придатності тих спеціалістів, хто у професійній діяльності пов'язаний з людьми, організує та спрямовує їх діяльність, веде ділові переговори, надає різні консультації тощо.